

Međunarodni znanstveni skup

Mjesto izvedbe i stvaranje grada

ponedjeljak, 4. travnja 2016.

Zagreb, Klub HDLU-a, Meštrovićev paviljon, Trg žrtava fašizma 16

Znanstveni skup održava se kao dio projekata *Creart – Kultura 2007.-2013.* (Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, EU) i *Stvaranje grada: prostor, kultura, identitet* (Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatska zaklada za znanost) te u suradnji s Odsjekom za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Organizatori skupa: dr. sc. Valentina Gulin Zrnić, dr. sc. Nevena Škrbić Alempijević, dr. sc. Josip Zanki

Raspored izlaganja / Programme

13.00 Otvaranje znanstvenog skupa / Opening

13.00 – 13.15

Josip Zanki: Projekt *CreArt* / Project *Creart*

13.15 – 13.30

Jasna Čapo: Projekt *Stvaranje grada: prostor, mjesto, kultura* /
Project *City-making: space, culture, and identity*

13.30 – 14.15

Nevena Škrbić Alempijević: Etnološki i kulturnoantropološki pogled na stvaranje grada umjetničkim izvedbama / The ethnological and cultural-anthropological view of city-making with artistic performances

14.15 – 15.00

Andrej Mirčev: Anamneza, Arhiv, Antifašizam / Anamnesis, Archive, Antifascism

15.00 – 15.15 stanka

15.15 – 16.00

Sanja Potkonjak „Za potpuno područstvljavanje“. Umjetnička transformacija postindustrijskog (g)rada / For „complete socializing.“ Artistic transformation of a postindustrial town/work

16.00 – 16.45

Suzana Marjanić: Izvedba grada: lokalna scena / Performance of the city: local scene

16.45 – 17.00 stanka

17.00 – 17.45

Gordana Vnuk: Kazalište i javni prostori grada / Theatre and public spaces of the city

17.45 – 18.30

Kirsti Mathiesen Hjemdahl: Innovation and re-invention by art: upcycling, performing and curating / Inovacija i re-invecija putem umjetnosti: recikliranje [*upcycling*], izvedba i čuvanje

Sažeci izlaganja

Suzana Marjanić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
Izvedba grada: lokalna scena

Prateći dihotomiju, psihotopsku igru riječi Danijela Dragojevića, iz eseja "Split – grad na ulici" (*Slobodna Dalmacija*, 1962), između Dubrovnika kao grada interijera, dakle introvertiranoga grada i Splita kao grada eksterijera, ekstrovertiranoga grada, u izlaganju ću se zadržati na Handelmanovoj dihotomiji između javnih događanja kao modela (događaji koji su oblikovani tako da transformiraju) i javnih događanja kao zrcala (događaji koji djeluju kao prezentacije ili pak kao reprezentacije), na temelju koje ću nastojati kronotopski pratiti izvedbu grada/gradova, na lokalnoj sceni, u smislu spomenute arhitektonske introvertiranosti i ekstrovertiranosti. Odnosno, kao što geograf i antropolog John Rennie Short govori o trima osnovnim diskursima grada: autoritarni grad, kozmički grad i kolektivni grad.

Ukratko, poseban naglasak bit će postavljen na dihotomiji autoritaran grad vs. javni događaji kao modeli, u čemu, ovom prigodom, ističem nedavni (2015.) protuprosvjed Njeca Hranjeca, frontmena punk mašine Abergaz, koji je u Savskoj 77 (Zagreb) 15 sati i 15 minuta čitao Zagorkin roman *Tajna Krvavog mosta*. Zanimljivo je da je umjetnik-protuprosvjednik, ili kako bi ga odredio Aldo Milohnić – "artist", svoj "književničko-mirotoporni performans", artističku akciju odredio kao društveni eksperiment. Odnosno, kao što je sâm kolega punker naveo, da je odabrao Zagorkin roman jer je povezan s tematikom događaja koji dokazuje besmisao sukoba kmetova (dvije sukobljene strane gloženja) zbog interesa vlastelina – danas Sabora i Pantovčaka, koji u međuvremenu odlaze na zajednička poslovna putovanja u korporativna sjedišta, autoritarne gradove EU.

Kirsti Mathiesen Hjemdahl, Agderforskning Kristiansand, Norveška
Inovacija i re-invecija putem umjetnosti: recikliranje [*upcycling*], izvedba i čuvanje

Inovacija je ključna riječ u mnogobrojnim suradnjama istraživača i umjetnika koje se odvijaju s namjerom da se propituju rubovi, iskazuju stavovi, da se komentira i istakne, ili da se nešto izazove i promjeni. Privrednici, institucije i gradovi naizgled su sve više svjesni uzrečice „inoviraj ili umri“, a programi koji ohrabruju i potiču transformacije istraživanjem granica znanja privlače sve više aktera iz umjetničkog, kulturnog i kreativnog sektora.

U izlaganju ću se predstaviti i komentirati tri specifična norveška slučaja u kojima umjetnici rade zajedno s istraživačima u osmišljavanju – inoviranju i re-inoviranju – pojedinih mjesta. Prvi projekt je *Recikliranje grada* u kojem umjetnici i znanstvenici uključuju grupe mladih koji najčešće nisu uključeni ili poželjni u javnom planiranju i razvojnim procesima. Cilj projekta je propitati kako se procesi recikliranja (*upcycling*) u manje vrijednim zonama (*trash areas*) (ulicama, javnim prostorima i zgradama) mogu osmisliti putem ulične umjetnosti i umjetničkih instalacija. Drugi primjer je projekt *Izvedba ceste* u kojemu stanovnici surađuju u izvedbi *site-specific* performansa uz naizgled beskorisne

ceste, kako bi se istaknule skrivene vrijednosti, neobičnosti, karakteristike i priče koje cestu učine vrijednu pažnje, možda čak i zaustavljanja automobila. Treći projekt je *Čuvanje fjordova*. U ovome projektu Međunarodni muzički festival poziva turističke tvrtke da osmisle norveške fjordove za publiku iz svijeta koju zanima umjetnost i kultura, umjesto „pakiranja fjordova“ u paket-aranžmane turističkog iskustva koje nude hoteli i prijevoznici. Sva su tri projekta u tijeku, odnosno, u početnim etapama. Rasprava će se stoga usmjeriti prema motivima, aspiracijama i pitanjima, a ne rezultatima i vrednovanjima projekata. Svi su primjeri teorijski i metodološki konceptualizirani te se o njima posebice razmišlja iz etnološke perspektive.

Andrej Mirčev Umjetnička akademija u Osijeku
Anamneza, Arhiv, Antifašizam

Izlaganjem se mapiraju metodološko-diskurzivne strategije u okviru kojih, a kao dio nastavnog kurikuluma na Odsjeku za likovnu umjetnost Umjetničke akademije u Osijeku, biva realiziran kolegij *Teorija prostora i oblikovanja*. Polazeći od teze kako prostor (posebice u svojoj urbanološkoj konfiguraciji) nikad semantički nije neutralan i spoznatljiv kao puka empirijska činjenica, već da se radi o relacionalno-topološkom učinku društvenih praksi, tj. materijaliziranim konzekvencama ideološko-historijskog sukoba, fokus će biti na analizi serija intervencija u javnom prostoru što su ih studenti promišljali i realizirali unutar kolegija. S obzirom na interdisciplinarni i transmedijalni karakter nastavnog procesa, riječ je o umjetničkim operacijama koje se kreću između disciplina i medija (performans, fotomontaža, video, site-specific, instalacija) te osiguravaju sagledavanje, artikuliranje i provociranje urbanog iskustva iz perspektive potisnutih i cenzuriranih narativa. Konzekventno interferiranje teorijsko-spekulativnog angažmana s konkretnom praksom rada u prostoru i s prostorom, rezultira ostvarivanjem emancipacijskog pedagoškog modela, kojemu je primarni cilj aktivirati spacijalnu (auto)refleksiju i maštu. U tematskom pak smislu radovi nastoje locirati simptome tranzicije, devastacije/komodifikacije javnog dobra i revizionizma u modusima njihove upisanosti u konkretnu prostornost. Razvijajući i reflektirajući umjetničke projekte unutar eksperimentalnog modela kritičko-dijalektičkog bavljenja prostorom generiraju se alternativni modusi čitanja grada kao poprišta klasnog, ekonomskog i svjetonazorskog antagonizma. Bavljenje prostorom tako postaje modelom proširene umjetničke edukacije, sposobne umjetnost misliti kao o estetsku, ali i odgovornu društvenu akciju.

Sanja Potkonjak, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

„Za potpuno podruštvljavanje“. Umjetnička transformacija postindustrijskog (g)rada

Izlaganje je inicirano promišljanjem jedne umjetničke akcije izvedene u okviru Festivala Željezara Sisak - Zajednički (g)rad u ljeto 2015. godine. Vođeno je festivalskim geslom tematiziranja grada kao „živog mjesta kulturne razmjene i proizvodnje“. Propitujući estetsku dimenziju devastiranog industrijskog nasljeđa, osvrćem se istodobno na ideju transformacije industrijske proizvodnje, sada kao kulturne proizvodnje, te problematiziram mnemonijsku umjetničku akciju koja spaja etnografsku kritičku refleksiju i umjetnički aktivizam. Mnemonijsko definiram kao vrstu rada na prizivanju sjećanja i njegovom društvenom aktiviranju – odnosno oblikovanje referentnog okvira za razumijevanje „sadašnjosti prošlosti“ (usp. Crtalić 2011, 2015).

Projekt „Abeceda Željezare“ autorskog dvojca Rene Rädle i Vladana Jeremića odvijao se kao prostorno-specifično izvedena akcija. Oblikovana etnografskim metodama i izvedena u želji za integracijom umjetnika i zajednice kroz pokušaj evokacije zajedničkog stvaralačkog nasljeđa Željezare Sisak i umjetničke kolonije Sisak, navedena akcija ukazuje na „krah modernističkog

projekta društva", pokušavajući prisjetiti zajednicu na važnost povjerenja u znanost, ulogu političke ekonomije i značaj metafizike solidarnosti (usp. Holmes 2000: 161). Projekt se tumači kao evokativna umjetnička vježba prisjećanja na grad Sisak kao centar industrijske proizvodnje. Mnemonijska umjetnička vježba, koja oživljava industrijsku prošlost (g)rada i istodobno poziva na transformaciju postindustrijske zajednice kroz vrijednosti izražene socijalističkom industrijskom modernizacijom.

Kombinirajući uvide postindustrijske antropologije, koja se bavi ruiniranim industrijskim krajolicima, urbanim ruševinama, ali i kolapsom urbane zajednice, te poetiku etnografske eksperimentacije koja je uslijedila po „etnografskom obratu“ u suvremenim umjetničkim praksama, rad želi ukazati na nove modele umjetničke prakse u transformaciji postindustrijskog (g)rada. Takvu umjetničku praksu vodi ideja „reprezentacije delegiranjem“ i „dijaloška estetika“ temeljena na kooptiranju kritičkih, kolaborativnih i angažiranih principa etnografskog istraživanja u dizajn i izvedbu umjetničkog projekta.

Nevena Škrbić Alempijević, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Etnološki i kulturnoantropološki pogled na stvaranje grada umjetničkim izvedbama

Fokus rada je na umjetničkim izvedbama u urbanom javnom prostoru, sagledanim kao generatorima raznovrsnih strategija i taktika stvaranja grada. Umjetničke intervencije promatraju se kao čvorišta u kojima se susreću, a povremeno i sučeljavaju politike i prakse upravljanja i korištenja gradskih prostora, kao arene u kojima se afirmiraju, redefinišu i propituju dominantni mehanizmi tvorbe značenja grada. Naglasak je pritom na artikulaciji urbanog prostora i načina života iz perspektive umjetnika i inicijatora umjetničkih izvedbi. No, isto tako, ovakva se analiza bavi i doživljajima i reakcijama svih ostalih aktera koji svojim naracijama i praksama sudjeluju u stvaranju grada te sukreiraju odnose prema umjetnosti u javnom prostoru, koji se kreću od inkorporiranja umjetnosti u vlastite prakse stvaranja grada do njezina negiranja ili cenzuriranja u javnom prostoru. Autorica će, osvrtno na recentne teorijske i metodološke postavke u kojima se prožimaju antropologija izvedbe te antropologija mjesta i prostora, dati uvid u mogućnosti i dosege etnoloških i kulturnoantropoloških istraživanja pri interpretaciji umjetničkih načina stvaranja grada. Također će tematizirati potencijale povezivanja umjetničkih praksi te etnoloških i kulturnoantropoloških pristupa analizi grada pri rekonceptualizaciji grada koja se otklanja od dominantnih trendova, stavljajući u prvi plan heterogenost doživljaja urbanog prostora i njegove neprestane kreativne prerade. Kao primjer takvog međusobnog prožimanja pozicija istraživača i umjetnika, autorica će uputiti na projekt ostvaren u suradnji Hrvatskog društva likovnih umjetnika i projekta *Stvaranje grada: prostor, kultura, identitet*, u okviru kojeg su se umjetnička reagiranja na određene gradske lokacije ostvarila u dijalogu i sinergiji umjetnika te studenata etnologije i kulturne antropologije.

Gordana Vnuk, Eurokaz, Akademija dramskih umjetnosti, Zagreb
Kazalište i javni prostori grada

Globalizacijski procesi koji transformiraju europske gradove prizivaju nove forme izvedbenih umjetnosti koje redefinišu pojam pasivne ambijentalnosti te se aktivno uključuju u kulturnu transformaciju urbanih prostora. Na konkretnim primjerima pokazat će se različiti pristupi javnom prostoru kao mjestu izvedbe, od site-specific događanja osamdesetih i ranih devedesetih, koja su imala karakter svetkovine te su bila neizostavan dio festivalskih programa i spektakularnih ceremonija, do konceptualnih projekata nastalih u zadnjih dvadesetak godina koji propitkuju mjesto i ulogu umjetnosti u odnosu na „stvarni život“ unutar urbanog pejzaža, računajući pritom na aktivno učešće stanovnika i njihovu interakciju s okolinom kao i sa samim umjetničkim procesom.